Тема: Написання слів іншомовного походження. Правило «дев’ятки».

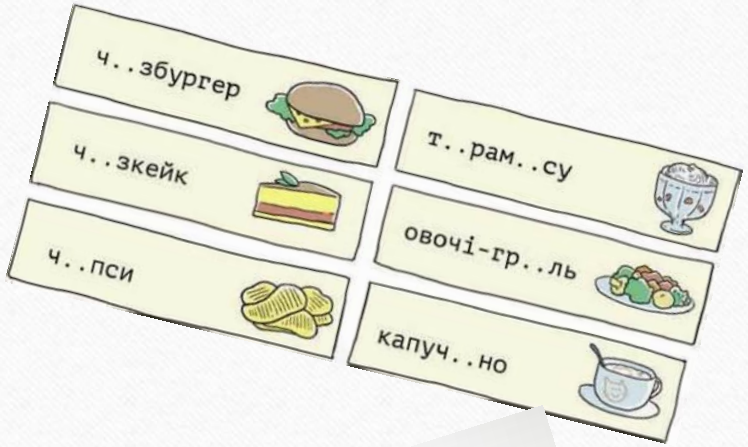

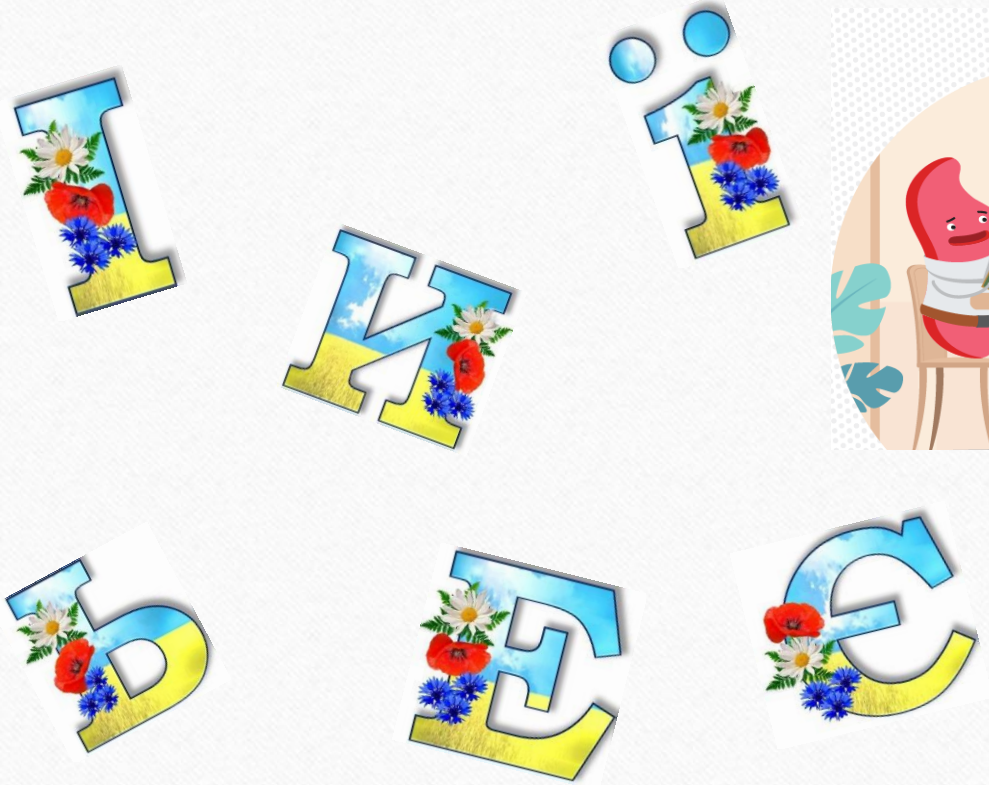

В написанні запозичених слів іншомовного походження з **«и»** / **«і»** треба знати «правило дев'ятки».
«Правило дев'ятки» передбачає запам'ятовування **9 літер** (**д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р**), після яких у словах іншомовного походження ***перед приголосним (окрім «Й»)*** пишемо **«и»**.
Для кращого і легшого запам'ятовування радимо використати **мнемотехніки**:

- **Д**е **т**и **з**'**і**с**и** **ц**ю **ч**а**ш**у **ж**и**р**у?
- **Р**еве **т**а **с**тогне **Д**ніпр **ш**ирокий, **ч**овни **з ц**иганами **ж**ене
- **Ч**ия **ц**е **ж**інка **з**аспівала «**Р**еве **т**а **с**тогне **Д**ніпр **ш**ирокий»?
- **З**о**с**я і **Ш**у**р**а – **ц**е **ч**у**ж**і **д**і**т**и

В словах іншомовного походження пишемо *и*:

- У загальних назвах після ***д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р*** (за правилом «дев'ятки») перед приголосними кореня: ***дискета, таксист, цирк, методика, стимул, зигзаг, шифр, риф, чипси***.
- **У власних географічних назвах:**
- В кінцевих ***-ида, -ика***: ***Флорида, Колхида, Мексика, Корсика.***
- Після приголосних ***дж, ж, ч, ш, щ, ц*** перед наступним приголосним: ***Вірджинія, Алжир, Чилі, Чикаго, Йоркшир, Вашингтон, Лейпциг*** (але ***Віші, Шіофок***).
- Із звукосполученням ***-ри-*** перед приголосними: ***Великобританія, Мадрид, Рим, Рига, Крим, Цюрих*** (але ***Австрія, Ріо-де-Жанейро***).
- В інших назвах після приголосних ***д, т*** та в деяких випадках згідно з традиційною вимовою: ***Аддис-Абеба, Единбург, Кордильєри, Сардинія, Скандинавія, Ватикан, Палестина, Тибет, Вавилон, Єгипет, Єрусалим, Китай, Ватикан, Сирія, Сицилія, Братислава.***
- У низці слів іншомовного походження, що **давно засвоєні українською мовою**:
- **після б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** пишеться відповідно до вимоги **и**: ***вимпел, єхидна, імбир, кипарис, лиман, миля, мирт, нирка, спирт, химера***,
- також у словах, **запозичених зі східних мов, переважно тюркських**: ***башкир, гиря, калмик, кинджал, киргиз, кисет, кишлак.***

Пишемо *і*:

У загальних назвах:

- на початку слова: ***ідея, інструкція, імпорт, інфляція, імітатор***;
- після приголосного перед голосним та ***й***: ***артеріальний, геніальний, аудієнція, клієнт, партійний, радій***;
- у словах, які закінчуються на ***-ія***: ***артерія, рація***;
- у кінці невідмінюваних слів після приголосних: ***візаві, журі, мерсі, парі, попурі, колібрі, таксі, поні, пенальті***;
- після ***б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н*** перед наступним приголосним у загальних назвах: ***бізнесмен, пірат, вітраж, міф, фільтр, гіпотеза, гід, кіно, хімія, ліра, німб.***

У власних назвах:

- між приголосними та в кінці слів: ***Кіпр, Гвінея, Лісабон, Міллер, Візантія, Хібіни, Кіплінг, Бірма, Ніцца, Міссісіпі, Сочі, Паганіні, Джерсі, Сімферополь, Сідней, Сінгапур, Сілезія, Россіні, Зімбабве, Грім, Дідро, Овідій.***

Е, Є пишемо

- На початку слова: ***енергія, екватор, Еквадор, епітет***
- Після голосного, крім **е** та **і**: ***поезія, дуель, каное (але: траєкторія)***
- Після твердих приголосних: **декан, інтелект, референдум, геній**
- У префіксах **де**-, **ре**-: **дестабілізація, декомпресор, регенерація, рекультивація**
- Увага! Який саме голосний писати в префіксах де-, дез-, диз-, дис-, залежить від значення слова:
- **Де- означає :**
- віддалення, виділення, скасування, припинення, усунення чого-небудь: ***демонтаж, демобілізація;***
- рух донизу, зниження: ***девальвація, декаданс, демпінг.***
- **Дез-** означає знищення, видалення, відсутність чи спотворення чогось: ***дезактивація, дезорієнтація.***
- **Диз-** і **дис**- означають поділ, розділ, позбавлення, утруднення, утрату, надають поняттю негативного або протилежного змісту: ***дизасоціація, дислокація, дискваліфікація, дисгармонія***
- У кінці невідмінюваних слів: **кашне, кафе**
- **Є пишемо**
- На початку слова залежно від вимови в давно запозичених словах: ***єзуїт, єфрейтор***
- Після **е**, **і**, **й**, **знака м'якшення** та **апострофа**: ***конвеєр, кар'єра, орієнтир, спаніель, плеєр, дієз)***
- У кінці невідмінюваних слів після м'яких приголосних та апострофа: ***ательє, досьє, круп'є***

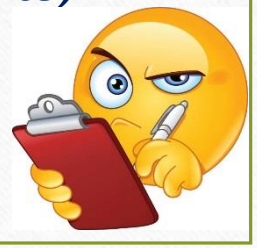

У словах іншомовного походження знак м'якшення пишеться:

- Після м'яких Д, Т, З, С, Л, Н перед Я, Ю, Є, Ї, які читаються як [йа], [йу], [йе], [йі]: *конферансьє, монпансьє, віньєтка, ательє;*
- перед ЙО: *бульйон, каньйон;*
- у кінці слів відповідно до вимови: *кабель, автомобіль, каніфоль.*
- після Л перед буквами на позначення приголосних відповідно до вимови: *кавалькада, калькулятор, калька, кальмар.*

Знак м’якшення не пишеться:

- перед Я, Ю, коли вони позначають сполучення пом’якшеного приголосного з а, у: *люк, ілюмінатор, глясе, лярд.*

Апостроф у словах іншомовного походження пишеться перед Я, Ю, Є, Ї:

- **після приголосних Б, П, В, М, Ф, Г, К, Х, Ж, Ч, Ш,** : ***комп'ютер, інтерв'ю, торф'яний, миш'як, кар'єр;***
- **після кінцевого приголосного префікса**: ***ад'ютант, ін'єкція.***

Апостроф не пишеться:

- **перед ЙО**: ***курйоз, серйозний;***
- **коли Я, Ю позначають пом'якшення попереднього приголосного перед [а], [у]**: ***бюджет, бюро, пюпітр, фюзеляж, кювет, рюкзак.***

Подвоєння букв у загальних і власних назвах іншомовного походження.

- **У загальних назвах іншомовного походження приголосні зазвичай не подвоюються**: ***грип, група, гун (гуни), сума, фін (фіни).***
- **Подвоєння зберігається** в загальних назвах **слів-винятків**: ***аннали, бонна, брутто, нетто, ванна (ванний), мадонна, манна, мотто, панна, пенні, тонна, білль, булла, вілла, мулла, дурра, мірра.***
- **При збігу** однакових **приголосних префікса й кореня подвоєний приголосний маємо**, якщо в мові вживається **слово без префікса**: ***іммігрaція (міграція), інновація (новація), ірраціональний (раціональний).***
- Якщо **непрефіксальне слово своїм змістом далеко відходить від префіксального** (нотація — анотація, конотація), **приголосний не подвоюється** на письмі.
- **Подвоєні приголосні зберігаються в географічних, особових та власних назвах**: ***Голландія, Марокко, Міссурі, Яффа; Джонні, Шиллер.***
- **Подвоєні приголосні зберігаються** й **в усіх похідних словах**: ***андоррський (Андорра), марокканець (Марокко), яффський (Яффа).***
- Такі слова, як **Дікенс, Дікінсон**, де **в оригіналі** є **сполучення ck** на позначення звука К, тепер **пишемо з одним К.**

Подвоєння букв у загальних і власних назвах іншомовного походження.

- **У загальних назвах іншомовного походження приголосні зазвичай не подвоюються**: ***грип, група, гун (гуни), сума, фін (фіни).***
- **Подвоєння зберігається** в загальних назвах **слів-винятків**: ***аннали, бонна, брутто, нетто, ванна (ванний), мадонна, манна (манний), мотто, панна, пенні, тонна, білль, булла, вілла, мулла, дурра, мірра.***
- **При збігу** однакових **приголосних префікса й кореня подвоєний приголосний маємо**, якщо в мові вживається **слово без префікса**: ***іммігрaція (міграція), інновація (новація), ірраціональний (раціональний).***
- Якщо **непрефіксальне слово своїм змістом далеко відходить від префіксального** (нотація — анотація, конотація), **приголосний не подвоюється** на письмі.
- **Подвоєні приголосні зберігаються в географічних, особових та власних назвах**: ***Голландія, Марокко, Міссурі, Яффа; Джонні, Шиллер.***
- **Подвоєні приголосні зберігаються** й **в усіх похідних словах**: ***андоррський (Андорра), марокканець (Марокко), яффський (Яффа).***
- Такі слова, як **Дікенс, Дікінсон**, де **в оригіналі** є **сполучення ck** на позначення звука К, тепер **пишемо з одним К.**

Зміни в правописі слів іншомовного походження.

- **Назви сайтів та інших інтернет-сервісів пишемо тільки українською**: ***твітер, ґуґл; мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія»;***

  з обов'язковим відмінюванням: **фейсбука, ютуба, імейла** (із закінченням -А, -Я в родовому відмінку однини).
- **Іншомовні компоненти приєднані до іменника пишемо тільки разом**: ***віцепрем'єр, ексчемпіонка, контрадмірал, вебсайт, преміумклас, максісукня, мідімода, міні спідниця, топменеджер, лейбгвардієць, оберофіцер, штабскапітан, унтерофіцер.***
- Якщо такі іншомовні компоненти приєднані до власного імені, то їх пишемо з дефісом: **пан-Європа, псевдо-Фауст**.
- **Пишемо також через Ґ:** ***Вергілій, Ґарсія, Гегель, Ґеорґ, Ґете, Ґреґуар, Ґуллівер***.

- **Буквосполучення th у словах грецького походження передаємо звичайно буквою Т:** ***анатема — анафема, дитирамб — дифірамб, етер — ефір, катедра — кафедра, міт — міф, мітологія — міфологія , Атени — Афіни, Демостен — Демосфен.***

- **У словах із давньогрецької й латини сполучення AU передається як AB:** ***авдієнція — аудієнція, авдиторія — аудиторія, лавреат — лауреат, павза — пауза, фавна — фауна.***

У ряді слів така передача звуків існує давно: автентичний, автобіографія, автомобіль, автор, авторитет, лавра, Аврора, Мавританія, Павло.

- **Скасовані написання ЙЯ, ЙЄ:** ***фоє (фойє), єті (йєті), Гаваї (Гавайї), Хаям (Хайям), Савоя (Савойя), Феєрбах (Фейєрбах).***
- В **українській мові звукосполучення [je], [ji], [ju], [ja] передаємо буквами є, ї, ю, я** (без вставного Й): **конвеєр, плеєр, флаєр, круїз, мозаїка, лояльний, параноя, плеяда, рояль, саквояж, секвоя, фаянс, феєрверк, ін'єкція, проєкт, проєкція, суб'єкт, траєкторія, Гаїті , Гоя (Гойя) , Єйтс, Маєр, Каєнна, Ісая, Йоганн, Рамбує, Шантії, Соєр, Хеєрдал, Юнона.**
- **У** пишемо після **ж, ч, ш, ф**: ***журі, парашут, парфумерія***

Вправа 1.Уставте потрібні літери (и, і, ї, у, е, є, ю).

Ас..м..ляц..я, к..зил, кру..з, апенд..ц..т, ас..гнац..я, хр..стиянство, в..траж, апельс..н, к..пар..с, брош..ра, х..мера, д..фтонг, пац..єнт, ж..рі, р..ф..рендум, сп..рт, енц..клопед..я, з..гзаг, Дж..г..т, ф..нанси, єзу..т, ав..атор, дец..метр, бурм..стер, міс..с, проза..к, ді..та, к..нджал, март..ні, х..тон, ш..фр, д..апазон, акс..ома, м..тропол..т, д..зель, тра..кторія, дез..нформація, по..нформувати, єх..дна, д..стабілізація, д..сгармонія, д..орієнтація, пле..р, ді..з, с..мптом, економ..ка, д..пломант, рекомендац..йний, ..дент..чний, ор..г..нал, екв.. валент, кред..т, гр...ф, л..нгв..ст..ка, експерт..мент, теор..я, каз..но, д..ф..ренц..йний, аналог..я, еп..лог, ф..ксувати, пр..ор..тет, м..н..стр.

Вправа 2. Запишіть слова, поставте на місці крапок (де потрібно) апостроф або знак м'якшення. Поясніть правопис слів.

Ател..є, п..єдестал, інтерв..ю, прем..єра, міл..ярд, ін..єкція, він..єтка, б..юджет, суб..єкт, об..єктивний, к..ювет, п..енсне, п..єса, кар..єра, біл..ярд, компан..йон, н..юанс, бар..єр, вар..єте, ар..єргард, к..юрі, дос..є, порт..єра, фаміл..ярний, кон..юнктура, кастан..єти, мад..яр, інтер..єр, пю..пітр, куп..юра. П..ємонт, Ц..юрих, Женев..єва, М..юлл..ер, Барб..юс, Ал..яска, В...єтнам, Д..юма, Б..юкенен, Базел.., Суец.., Ак..яб, Рафаел.., Дел.. фи, Кордил..єри, П..яченца, Севіл..я, Рот..є, Руж..є, Іх..ямас.

Вправа 3.На місці крапок уставте, де потрібно, літери. Поясніть правила подвоєння літер у словах іншомовного походження.

Ас..ортимент, мас..а, індивіду..м, кас..а, нет..о, аб..ревіатура, інтел..ігент, сум..а, тер..иторіальний, ак..редитація, сюр..еалізм, тон..а, дис..ертація, ім..ігрант, іл..юзія, іл..юстративний, ваку..м, хоб..і, шил..інг, ін..оваційнний, кор..упція, колон..а, контр..еволюційний, ан..отація, рал..і, гіп..ократівський, груп..а, ал..ея, барок..о, інтермецо..о, конгрес.., ван..а, мас..аж, новел..а, бал..он, кол..екція, віл..а, ім..унітет, еф..ективний, ком..унікація, кор..ектор, ас..амблея, оп..нент, Ренес..анс, Ген..адій, Рим..а, Ізабел..а, Іп..олит.